

İBN SİNÂ' DA AŞK VE VARLIK *

Kemal GÖZ **

ÖZET

Felsefe insanı hakikate götüren bir yoldur. Düşünce tarihimizde birçok mütefekkirimizin etkilerinin hâlâ devam ettiğini görmekteyiz. Bunlardan İbn Sina Batı dünyası tarafından da çok iyi bilinen bir bilim adamımızdır. O Batı'da Avicenna olarak bilinir ve görüşlerine son derece önem verilir. İbn Sina İslam felsefesi açısından büyük önem taşıyan çok sayıda eser kaleme almıştır. Eserlerinin sayısı 250'ye ulaşmaktadır. Bunların en önemlileri el-Kanun fi't-Tıp, eş-Şifa ve en-Necat adlı eserleridir. Ayrıca “Risale fi Mahiyeti'l-Işk” aşkın mahiyetini ele aldığı önemli bir risalesidir. Aşkın Mahiyeti Hakkındaki Risale'de İbn Sina aşk hakkındaki görüşlerini ortaya koymaktadır. Yedi bölümden oluşan risalede aşkın mahiyeti anlatılır. O aşkı ontolojik açıdan ele alır ve varlıkla ilişkisini irdeler. “Aşk”, “Âşık” ve “Maşuk” aslında hepsi varlığın yansımalarıdır. Aşk bütün varlığın esasıdır ve her şey ondan doğar. İbn Sînâ' ya göre aşk Allah'ın varlığının bir delilidir. Varlık kavramı bir şeyin gerçekliğini ifade ederken, o şeyin gerçekliğini de ortaya koymaktadır. İbn Sînâ'ya göre aşk varlıkların sebebidir. Ona göre mutlak ve küllî aşk, aynı zamanda mutlak ve saf “iyi”nin de aynıdır. Varlık hem aşktır, hem de mutlak iyidir. Fikrî ve ahlaki mükemmelliğin tamamlayıcısı olarak aşk, varlığın varlık olma sebebidir.

Anahtar kelimeler: İbn Sina (Avicenna), Aşk, Varlık, İslam felsefesi, Risale

* Makale uzmanlık ve doktora tezine dayanmamaktadır.

** Yrd. Doçent, Artvin Çoruh Üniversitesi Eğitim Fakültesi Felsefe Öğretim Üyesi
Artvin. Tel.0 506 5803111; e-mail: kemalgoz@gmail.com

LOVE AND EXISTENCE ACCORDING TO İBN SİNA

ABSTRACT

Philosophy is a way that leads people to the truth . We see that the effects of many thinkers are still lingers on in our history of thought. One of these is Ibn Sina who is also well-known by the Western world. He is known as Avicenna in the West and his opinions are given importance. Ibn Sina wrote a lot of very important books in Islamic philosophy. The number his works reach to 250. The most important of these are el-Kanun fi't-Tıp, eř-Şifa and en-Necat. Among them, the "Risale-fi Mahiyeti'l Isk" (A Treatise on Love) is an important treatise that explains the nature of love. Ibn Sina reveals his views on love in this treatise. The seven-part treatise describes the nature of love. Ibn Sina approaches to love from the ontological perspective and sets out the relationship between existence. 'Love', 'Lover', and 'Loved' are actually reflection all of the existence. Love is the essence of all existence, and everything is born from it. According to Ibn Sina, the love is a proof of the existence of Allah while the concept explains the reality of anything. It also puts forward reality of things. According to Ibn Sina the love is cause of the existence and absolute and universal love is also the same of absolute and pure goodness. The existence is both love, and both absolute good. The love as complement of intellectual and moral perfection is the reason of being existence of the existence.

Key words: Avicenna (İbn Sina), Love, Existence, Islamic Philosophy, Treatise.

1.GİRİŞ

Düşünce tarihimizde iz bırakan düşünürlerimizin görüşlerinin yeni nesillere ulaştırılmasının önemini yadsımak mümkün değildir. Onlar, varlıklarıyla bizlere sahip olduğumuz değerleri hatırlatan ve geleceğimize ışık tutan birer güneş gibidirler. Felsefeyi, insanı hakikate götüren bir yol olarak gören İbn Sînâ, hakikati kavrayabilmemizi ve onu ihata edebilmemizi kolaylaştıran bir meşaledir. Onun hayatını ve eserlerini ortaya koyarken düşünce tarihimizdeki izlerine de işaret etmemiz daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

İbn Sina ve eserleri üzerine birçok çalışmanın yapılmış olması, onunla ilgili araştırılacak konuların bittiği anlamına gelmemektedir. Çünkü her dönemde onun eserlerine bakabilmek ve yorumlayabilmek onun büyüklüğünün ve değerinin bir göstergesi olsa gerektir. İslam Felsefesi ve medeniyetler tarihi üzerine çalışma yapanların unutmaması gereken en önemli hususlardan biri, Farabi'nin Muallim-i Sani (ikinci muallim) oluşunun yanında İbn Sina 'nın "Başlıca Felsefe otoritesi"(eş-Şeyhu'r-Reis)* oluşudur.

İbn Sina'nın aşk ve varlık değerlendirmeleri çok önemlidir.O,yaptığı değerlendirmelerle "varlık"problemine farklı bir perspektiften bakılması gerektiğini ortaya koymuştur.

İbn Sînâ Varlığın sebebini Aşk olarak mütalaa eder ve onun bu değerlendirmesi felsefesinin en önemli özelliği olarak kendini gösterir.Biz de bu çalışmamızda aşk ve varlık konusunu ele almaya çalışacağız.

2. İBN SİNÂ' NIN HAYATI ve ESERLERİ

2.1. Hayatı

İbn Sînâ 370 / 980 yılında Horasan' ın Buhara şehrinin yanında Hermisan' a yakın bir köy olan Afşana' da doğdu. Asıl adı Ebû Ali el-Hüseyin İbn Abdullah İbn Hasan İbn Ali İbn Sînâ olup batı dünyasında "Avicenna" olarak bilinir.† Devlet idaresinde çalışan Türk bir aileye mensuptu.‡ Babası Belh' ten Buhara bölgesine göç etmiş ve Samanoğulları sultanı Nuh İbn Mansur zamanında bölgedeki Harmaysan kasabasının idarecilik görevini yürütmüştür. Bir müddet sonra Afşana' ya dönen İbn Sînâ' nın babası, evlenmiş ve İbn Sînâ ile kardeşi burada dünyaya gelmiştir. Daha sonraları da Buhara şehrine göç ederek oraya yerleşmişlerdir.

* KUTLUER, İlhan,İbn Sina Ontolojisinde zorunlu Varlık,s.45

† CEVİZCİ, Ahmet, Paradigma Felsefe Sözlüğü,s.812-815;BAYRAKTAR, Mehmet, İslâm Felsefesi'ne Giriş, s.193; ÇUBUKÇU, İbrahim Âgâh, İslâm Düşünürleri, s.28; TAYLAN, Necip, Anahatlarıyla İslâm Felsefesi, s.202; ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sînâ Metafiziği, s.9.

‡ TAYLAN, Necip, Anahatlarıyla İslâm Felsefesi, s.202; Komisyon, Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, C.14, s.135.

İbn Sînâ' nın hayatı ile ilgili açıklamalar, onun sadık öğrencisi Ebû Ubeyd el-Cüzcanî tarafından kaleme alınan özgeçmiş ile bizlere kadar intikal ettirilmiştir. Bu özgeçmiş İbn Sînâ' nın kendisinin hayatını anlatmasıdır.*

İbn Sînâ'nın kendisinin anlattığına göre on yaşında Kur'an-ı Kerim' i ezberlemiş ve bunun yanında lisan bilgisi ile edebiyatı da çok iyi talim etmiştir. Bu arada İbn Sînâ' nın hayatında İsmâîlî olduğu söylenen babası ve aile çevresinden edindiği nefis, akıl gibi konularla ilgili mütalaalar felsefe öğrenimine de zemin hazırlamış olur.

Bu dönemde Buhara'da felsefî konularda söz sahibi olan gerçek bir filozof olarak tanınan Ebû Abdullah el-Nâtîlî' nin öğrencisi olur.† Daha önce İsmail el-Zahid' den hukuk tahsil eden İbn Sînâ'nın kıvrak zekası hocası Nâtîlî' yi şaşırır. Hocasından mantık ilminin genel konularını da okur. İbn Sînâ çok okuyan, çok öğrenen bir insandı. Felsefe, Mantık, Astronomi, Tabiî ve Riyazî İlimler onun çok iyi bildiği bilim dalları idi. Üstelik İslâm Dini' ni de derinlemesine inceliyor ve kendi anlayışına göre de savunuyordu.‡

Öyle ki, İbn Sînâ bilgiye karşı büyük bir susuzluk çekiyordu. Eline geçirdiği bütün ilmi ve felsefî kitapları okuyor, mütalaa ediyor ve yorumluyordu. Bu belirttiğimiz dönem onun kısa ömrünün daha on yedinci yılına tekabül ediyordu ki o kendi kendine Tıp ilmine de aşına olmuş ve daha bu yaşta devrinin tıp otoriteleri arasında zikredilmeye başlanmıştı.§

Bütün ilimlerde otorite olarak kabul edilen İbn Sînâ, Metafizik' e yönelmiş ve Aristo' nun Metafizik adlı eserini defalarca okumasına rağmen anlayamamıştı. Artık bu eserin anlaşılacağı kanaatine vardığında Fârâbî' nin bu eser hakkında yazdığı şerh** eline geçmiş ve kendi ifadesine göre, Aristo' nun bu eseri Farabi' nin şerhinden anlamıştır.††

Aslında İbn Sînâ kendinden önceki filozoflardan sadece Farabi' ye değer verir ve ondan övgüyle söz eder.

Daha onyedî yaşlarında olduğu bu dönemde Buhara sultanı Nuh b. Mansur amansız bir hastalığın pençesinde acı çekmektedir. Getirilen tabipler onun derdine çare bulamamaktadırlar. Bir ümit olarak İbn Sînâ saraya davet edilerek sultanı tedavi etmesi istenir. Sultanı tedavi eden İbn Sînâ' yı sultan ödüllendirir ve Sıvanu'l-Hikme adlı saray kütüphanesine müdür olarak tayin eder. Bu dönemde İbn Sînâ çok kitap okudu ve birçok eserler yazdı. Komşusu olan Ebu'l-Huseyin el- Aruzî ondan bütün ilimler hakkında bilgi veren bir eser yazmasını isteyince onun adıyla anılan el-Hikmetü'l-Arûdiyyah adlı

* ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sînâ Metafiziği, s.9; O'LEARY, De lacy, İslâm Düşüncesi ve Tarihteki Yeri, s. 107.

† O'LEARY, De lacy, İslâm Düşüncesi ve Tarihteki Yeri, s. 108.

‡ ÇUBUKÇU, İbrahim Âgâh, İslâm Düşünürleri, s.28; ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sînâ Metafiziği, s.10.

§ WATT, Montgomery, İslâmî Tetkikler, Çev. S.Ateş, s.90 vd.

** Fî Agrâz mâ Ba'de't-Tabîa

†† ÇUBUKÇU, İbrahim Âgâh, İslâm Düşünürleri, s.29; ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sînâ Metafiziği, s.11.

eserini yazdı. Daha sonra da, Ebûbekir el-Berkî' nin talebi üzerine felsefî ilimleri açıklayan el-Hâsıl ve'l-Mahsûl adlı eseri ile, ahlâka ait el-Birr ve'l-İsm adlı eserini yazdı.*

Bu dönemde devlet işlerinde de hizmet eden İbn Sînâ babasının ölümü üzerine Buhara' dan ayrılır ve Cüzcan' a gider. Orada sadık öğrencisi Ebû Ubeyd el-Cüzcânî ona bağlanır.

İbn Sînâ' nın hayatının bundan sonraki bölümlerini öğrencisi Ebû Ubeyd el-Cüzcânî anlatır.

Cüzcan' da felsefeyi seven Ebû Muhammed el-Şirazî için *el-Mebde' ve'l-Meâd* ve *el-Erşâdü'l-Küllîye* adlı eserlerini yazdı. Tıp ilmine dair el-Kânûn fi't-Tıb adlı meşhur eserini de burada yazdı.†

İbn Sînâ bundan sonra Rey şehrine gelir. Burada Büveyhiler sultanı Mecdü'd-Devle' nin hizmetine girer. İbn Sînâ Melankoli hastalığına yakalanan Mecdü'd-Devle' yi tedavi ederek ününü daha da artırır. Kazvin ve Hemedan' a gidinceye kadar Rey şehrinde kalır. Hemedan' a giderek Şemsü'd-Devle' nin hizmetine girer. Hasta olan sultanı iyileştirir. Burada iki kez vezirlik görevinde bulunur. Bu sıralarda “*Şifa*” isimli eserini yazmaya başlar. Sultan Şemsü'd-Devle ölünce oğlu Sema ed-Devle' nin veziri olarak kalmak istemez ve İsfahan emiri Alâ ed-Devle' ye gizlice mektup yazarak hizmetine girmek istediğini belirtir. Onun bu girişimi sultan tarafından tespit edilince hapsedilir.‡

İsfahan emiri Alâ ed-Devle Hemedan' ı ele geçirince İbn Sînâ' yı hapisten kurtarır. Dört ay kaldığı hapiste Hay b. Yekzan, Hidayet ve Kulunç adlı eserlerini yazar. İsfahan' da Alâ ed-Devle İbn Sînâ' ya çok iltifat eder. Orada “*Şifa*” adlı eserini tamamlayarak *Necât' ı* da kaleme alır. Sultan ile beraber Hemedan' a gider ve orada Farsça olarak *Danişnâme-i Alâi* adlı eserini yazar.§

Hemedan' da Kulunç hastalığına yakalanan İbn Sînâ aşırı şekilde zayıflar ve 428 / 1037 de vefat eder.

Bir ilim adamı için kısa denilebilecek 58 yıllık hayatı boyunca devlet işleri ve talebe yetiştirmekle meşgul olan İbn Sina gündüzlerini devlet işlerine ve talebelere

* BAYRAKTAR, Mehmet, İslâm Felsefesine Giriş, s.194.; ÇUBUKÇU, İbrahim Âgâh, İslâm Düşünürleri, s.29; ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sînâ Metafizigi, s.11.

† BAYRAKTAR, Mehmet, İslâm Felsefesine Giriş, s.194.;ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sînâ Metafizigi, s.12.

‡ BAYRAKTAR, Mehmet, İslâm Felsefesine Giriş, s.194.; ÇUBUKÇU, İbrahim Âgâh, İslâm Düşünürleri, s.29; ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sînâ Metafizigi, s.12.

§ BAYRAKTAR, Mehmet, İslâm Felsefesine Giriş, s.194.;ALTINTAŞ, Hayrani, İbn Sînâ Metafizigi, s.13.

hasrediyor, gecelerini ise eserlerini kaleme almaya ayırıyordu. Bu çalışmalarını şartlara ve zamana göre değişiyordu. Eğer bir emirin hizmetinde ise lüzumlu kitapları ve zamanı buluyor el-Kanun fi't-Tıbb ve Kitabu'ş-Şifâ gibi büyük eserlerini yazıyor, yahut bir seferde ise muhtasar küçük risalelerini kaleme alıyordu. Hapishanede ise şiirlerini yazıyordu.*

2.2. Eserleri

İbn Sînâ'nın eserleri hakkında çok farklı sayılar verilmektedir. Osman Ergin, İbn Sînâ'nın eserlerinin 241 olduğunu, George C. Anawati 276, S. Nefisî ise 456 olduğunu söylemektedirler.†

Eserlerinin bazılarını önemine binaen tekrar etmenin faydalı olacağını umuyoruz.

1-el-Kânûn fi't-Tıbb - İbn Sînâ'nın bu eseri XVI. Yüzyıla kadar Avrupa üniversitelerinde okutulmuştur.

2-eş-Şifâ - Felsefi sistemini ortaya koyduğu eseridir.

3-en-Necât - eş-Şifâ adlı eserinin bir özeti olarak kabul edilir.

4-el-İşârât ve't-Tenbîhât - Felsefe ile ilgili en önemli eserlerindendir.

5-Uyûnu'l-Hıkme

6-Hayy b. Yekzân

7-Kitabu'l-İnsâf

8-Dânişnâme

9-Risâle fi'l-Hudûd

10-Risâle fi-Mahiyeti'l-Işk

3. İBN SİNÂ' DA AŞK VE VARLIK

Doğu ve Batı dünyasında özellikle tabip ve filozof olarak tanınan İbn Sînâ görüşleriyle kendi Felsefesini oluşturmuş ve ondan sonra gelenler de İbn Sînâ ekolünü devam ettirmişlerdir.

İbn Sina'da Aşk ve varlık konusunu değerlendirmeden önce bu kavramları tanımamız yerinde olacaktır.

İbn Sînâ felsefesi, Ortaçağ felsefesinin en geniş kapsamlı ve en şümulü sistemlerinden biri olarak, onun bütün özelliklerini gösterir. O, felsefesinin bütününde Rasyonalizm ile Ampirizm' i birleştirir. Farabi' den akılcılığı, Ebûbekir er-Râzî' den de tecrübeciliğini alır ve her ikisini birleştirir. O, Meşşâî felsefenin en büyük filozoflarından kabul edilir.‡ Onun felsefesinin temelinde ontolojik değerlendirmelerin, ontolojik değerlendirmelerinin temelinde de zorunlu varlık'ın olduğu görülmektedir.§Zorunlu varlık olarak Tanrı'nın en önemli özelliği onun zorunlu olmasıdır. Kainattaki mümkün

* DE BOER, T.J, İslâm'da Felsefe Tarihi, s.94-95.

† İbn Sînâ'nın eserlerinin tam listesi için bkz. Osman Ergin, Büyük Türk Filozofu ve Tıp Üstadı İbn Sînâ, İstanbul, 1939 ve Hayrani Altıntaş, İbn Sînâ Metafiziği, Ankara, 1992.

‡ ÜLKEN, Hilmi Ziya, İslâm Düşüncesi, s.192; O'LEARY, De lacy, İslâm Düşüncesi ve Tarihteki Yeri

§ KUTLUER, İlhan, İbn Sina Ontolojisinde zorunlu Varlık, s.10.

varlıklar halkası yahut nedensellik çizgisinin son bulması gereken noktası zorunlu varlık olarak Tanrı'nın varlığına işaret eder.

İbn Sînâ'nın, Fârâbî gibi kendisini gündelik hayatın dışında görerek Aristo şerhlerini değerlendirmedeği gerçeği, Yunan ilmi ile Doğu hikmetini mezcetmesini başarabilmesiyle ortaya konulmuştur.* Ona göre eski mütefekkirler üzerine kafi derecede şerhler yazılmıştır. Artık bundan sonra esas olan, düşünürlerin kendi felsefelerini ortaya koymalarıdır, bu görüşlerine bağlı olarak kendi felsefî sistemini kısa ömründe mükemmel bir şekilde ortaya koymuştur. Onu çok çeşitli konularda birçok eserler veren ve ansiklopedik filozofların öncüsü olarak görüyoruz.

Birçok İslâm filozofu Farabi'yi ön plâna çıkarıp onun tesirini gündeme getirirler de İbn Sînâ'nın felsefesinin etkisi kendisinden sonraki dönemde çok bariz bir şekilde görülmüştür.† Bu etkinin halen de devam etmekte olduğu açıkça görülmektedir. İbn Sînâ'nın eserlerinin ve görüşlerinin etkinliğinin devam ediyor olduğunun işareti olarak onların görüşleri üzerine yapılan sayısız çalışmaları zikretmek yeterlidir sanırım.

İnsanın kendisini her şeyiyle sevdiğine vermesi ve ondan başka hiçbir şeyle ilgilenmemesi sonucu sararıp solması‡ anlamlarına gelen Aşk, insanı belli bir varlığa, bir nesneye veya evrensel değerler manzumesine doğru onu çeken ve bağlayan bir gönül bağıdır. Bu kavram felsefeye dini duyarlılıklarla girmiş§ ve Tanrı'nın yegane yaratıcı olduğu düşüncesinin sevgiye aksetmesiyle şekillenmiştir.

Aşk kavramı üzerine çok değişik mahiyette değerlendirmelerin yapıldığı aşıkardır. Kainatın yaratılışının temelinde ve canlıların nesillerinin devamının sağlanmasında etkisinin büyük olduğunu söyleyebiliriz. Aşk, varlık kavramıyla beraber zikredilen bir olgu olduğu için varlıkla beraber algılanabilir. Bu bağlamda, İlk çağ filozoflarından başlamak üzere filozofların bu konu üzerinde değerlendirmeler yaptığını görmekteyiz.

"Aşk" kavramı Eflatun ile birlikte ilk İlah olarak tarif edilip Psikolojik bir manadan ziyade Ontolojik bir kavram olarak gündeme gelmektedir. Eflatun "Aşk" ı, hem bir ilah hem bir "şeytan" ve hem de ruhun bir "ihtirası" olarak görüyor ve ona yaratıcı bir fonksiyon da yükliyordu.**

Aşk hakkında Eflatun ve Aristo'nun değerlendirmeleri İslam Filozoflarının dikkatini çekmiş ve ilk zamanlar onların değerlendirmelerinin etkisinde kalmışlardır. Farabi ve

* DE BOER, T.J, İslâm'da Felsefe Tarihi, s.95.

† MARMURA, Michael E., "İbn Sînâ", İslâm'da Bilgi ve Felsefe, Hazırlayan, Mustafa Armağan, s.199.

‡ Lisanü'l Arap ,Aşk maddesi.

§ CEVİZCİ,Ahmet,Felsefe Sözlüğü, "Aşk" maddesi,s.150,Uludağ,Süleyman,Aşk maddesi,DİA,C.4,s.11

** BAYRAKTAR, Mehmet, İslâm Felsefesine Giriş, s.199.

İhvanı Safanın değerlendirmelerinde bu etkileri görmek mümkündür. İslam Felsefesinin değerlendirmelerinde aşk kavramının hem kozmolojik hemde ahlaki muhtevasına işaret edilmektedir. Aşk ve sevgi, varlığın ortaya çıkışında kozmolojik bir etkiye sahiptir.* Bu etkiyi açıklamak için Farabi de Allah' ı ilk aşık, ilk mâşuk ve aşkın bizzat kendisi olarak görür ve aşka kozmolojik bir mana yükler.

Bundan sonra da Tasavvuf çığırı varlığın temelinde "ilk sevgi" yi (Muhabbet-i Asliyye) görmektedir. Mutlak varlık kendi kendisini sevdiği için alemi meydana getirmiştir. İlk sevgi bütün varlıkların kaynağıdır. Evren bu ilk sevginin türlü görünüşleridir. Mutlak varlık kendini görmek istemiş ve âlemi yaratmıştır. Âlemler genel olarak "Aşk" kanununa tabidir.†

Bu düşünce akımının açıklamalarına İbn Sînâ'da iştirak etmiş ve aşkı ontolojik açıdan ele alan ve inceleyen müstakil bir eser kaleme almıştır. Risale fî Mahiyeti'l-Işk (Aşkın Mahiyeti Hakkında Risale)‡ adlı bu risaleyi İbn Sînâ talebelerinden Ebu Abdullah el-Masumi için yazmıştır. Masumi İbn Sînâ'nın en iyi talebelerinden biri idi. Hatta İbn Sînâ onun için "Aristo'nun Eflatun'un yanındaki mevkii ne ise, o benim yanımda aynı mevkidedir" derdi.

Bu eser ömrünün sonuna doğru H.426-428 yıllarında yazdığı en son eserlerinden biri olup, onun felsefi sisteminin ve fikir olgunluğunun kemal çağının ürünüdür.§ Bu risaleyi Ahmet Ateş tahkikli olarak hazırlamış ve Türkçe' si ile birlikte neşretmiştir.

Aşk bütün varlığın esasıdır. Her şey aşktan doğar ve yine onunla birliğe varılır. Sevgi madde aleminde cisimlerin birbirini cezbiyle başlar, derece derece yükselerek ruhların cazibesi halini alır ve bütün sevgiler Allah'ın tümel ve ezeli sevgisinde erir.** Allah'ın sevgisi neticesinde varlık, oluşmuş ve ortaya çıkmıştır. Bu değerlendirmeler İslam felsefesinin ontolojik değerlendirmelerinin temelini oluşturmaktadır. Varlığın ortaya çıkışı, onun sevgiyle tezahürünü gerektirmekte ve zorunlu varlık olan Allah'ın varlığına dayanmaktadır.

Kendinden önceki filozoflardan, bilhassa Farabi tarafından ortaya konan aşkı bilgi açısından ele alıp oradan Allah' a yükselme ve Allah'ı hem aşık hem mâşuk ve hem de aşk olarak görme fikrine katılmasına rağmen, İbn Sînâ' da bu konuda önemli yenilikler mevcuttur.

İbn Sînâ'nın bu konudaki yeniliklerini ortaya koyabilmemizi kolaylaştırması açısından "Aşkın Mahiyeti Hakkında Risale" sini tetkik etmemiz çok önemlidir.

* KUTLUER, İlhan, Aşk maddesi, DİA, C.4, s.17

† ÜLKEN, Hilmi Ziya, Varlık ve Oluş, s.121.

‡ İbn Sina'nın bu eseri Ahmet Ateş tarafından tahkikli olarak hazırlanmış ve Türkçe tercümesiyle beraber neşredilmiştir. Aşkın mahiyeti hakkında Risale. (Risale Fi Mahiyeti'l-Işk) neşreden ve Türkçe'ye çev. Ahmet Ateş, İst. Üniv. Ed. Fak. Yay. No.55, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul, 1953. Aynı zamanda Emil L.Fackenheim tarafından İngilizceye tercüme edilerek 1950 de neşredilmiştir.

§ İbn Sînâ, Aşkın Mahiyeti Hakkında Risale, Neşr. Ve Çev. Ahmet Ateş, s.VI-VIII.

** SUNAR, Cavit, İslâm Felsefesi Dersleri, s.100.

Aşkın Mahiyeti Hakkındaki Risale kısa bir mukaddime ile yedi bölümden meydana gelmektedir. Aşkla varlık arasında zorunlu bir ilişki kurulduğu gözlemlenmektedir. Aşk, Aşık ve Maşuk aynı zamanda zorunlu varlık olan Tanrı'yı açıklamaktadır.

İbn Sînâ' ya göre aşk sadece canlı varlıklardan insana mahsus değildir. Aksine aşk canlı cansız, bitki hayvan bütün varlıklarda doğuştan var olan bir kuvvedir.

Bunun yanında İbn Sînâ' ya göre aşk Allah' ın varlığının bir delilidir. Varlık kavramı bir şeyin gerçekliğini ifade ederken, o şeyin gerçekliğini de ortaya koymaktadır. Bu da o şeyin mahiyetidir. * Aşk, bize en yetkinin varlığını gösterir. Bütün varlıklar ona aşkırtırlar. aşkırtırlar.

İbn Sînâ' da aşk varlığın ve varoluşun sebebidir. Bu değerlendirme çok orijinal bir değerlendirmedir.

Aşk iyi, güzel ve cidden uygun olanı bulup, onu istemekten başka bir şey değildir.†

İyinin iyiyi sevdiği bellidir. Aşkın sebebi de mâşuktan nail olunan şeydir. Tedbir ve tanzim altına girmekten münezze olan varlık, iyilikte gaye olduğu için mâşuklukta da gayedir. İbn Sînâ burada yüce Allah' ı kasdetmektedir. İyi, aşk ile idrak ettiği iyiye aşkırtır ve ilk iyi, zâtını idrak edici olduğu için onun aşkı aşkın en son derecesidir. Bundan dolayı varlıklar ya içlerindeki aşk sebebiyle vardır yahut onların varlıklarıyla aşk birbirinin aynıdır.‡

İbn Sînâ' ya göre aşk, ilâhî varlık ve diğer varlıkların sebebidir. Allah kendi zâtıyla ve zâtındaki aşk ile kendi varlığını ve diğer varlıkları var etti. Bu yaratılışı İbn Sînâ "tecelli" olarak isimlendirmektedir.§

Aşkın varlığının kabul edilmesi Allah' ın varlığının kabul edilmesi sonucunu doğurmaktadır.

İbn Sînâ' ya göre ilk âşık ve mâşuk olmasaydı tecelli olmaz ve varlıklar da olmazdı. Aşk varlıkların varoluş sebebidir. Aşk orijinal ilk sebep olarak ontolojinin merkezinde yer almaktadır.

* KUTLUER, İlhan, İbn Sina Ontolojisinde zorunlu Varlık, s.88.

† İbn Sînâ, Risale fi Mahiyeti'l-Işk, s.3.

‡ İbn Sînâ, Risale fi Mahiyeti'l-Işk, s.3.vd.

§ İbn Sînâ, Risale fi Mahiyeti'l-Işk, s.17.

4. SONUÇ

İbn Sînâ, felsefedeki varlık problemine yeni bir bakış açısı getirmiştir. Onun bakış açısı çok önemli ve çok orijinaldir. Biz bu kısa çalışmamızla onun hayatı ve eserleri hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra, hakkında müstakil bir eser verdiği aşk ve varlık konusundaki değerlendirmelerini ortaya koymaya çalıştık.

İbn Sînâ'ya göre aşk varlıkların sebebidir. Ona göre mutlak ve küllî aşk, aynı zamanda mutlak ve saf iyinin de aynıdır. Varlık hem aşktır, hem de mutlak iyidir.

Bu değerlendirmesiyle İbn Sînâ aşk olmasa varlık ve varlıkların olamayacağını da ortaya koymuş oluyor. O'na göre aşk varlık'ın varlığının da delilidir. Aşk, Aşık ve Maşuk'un Zorunlu varlığa işaret ettiğini belirten İbn Sina'nın bu hususta da çok orijinal görüşler ortaya koyduğu görülmektedir. Genellikle aşkın dünyevi tarzı üzerinde duran günümüz insanının elbettebu derinlikleri yakalama adına zihin yorması ve düşünmesi gerekmektedir. İnsanlık neslinin devamını da bu açıdan değerlendirmek de mümkündür. Aşk'ın günümüzde sığ düşünce yapısıyla açıklandığı şekliyle, sadece nefsin arzularını tatmin etmek olmadığı, aynı zamanda Mutlak zorunlu varlık olan Tanrı'nın varlığının da en büyük işaretlerinden biri olduğu gerçeğinin vurgulanması çok önemlidir. Varlığın, varlık alemine çıkışının en önemli sebeplerinden biri olarak gösterilen aşk üzerine düşünce tarihi boyunca birçok araştırmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

İbn Sina'ya göre aşk, insani özelliklerde kemale erişmeye vasıta olarak görülmekte ve bu kemal derecesinin en önemli unsurunun mutlak hayır olduğu vurgulanmaktadır. Aşk mutlak hayra ulaştırma yolunda salikine rehberlik edecek ve onun varlığının hayırlı olmasını sağlayabilecek olan önemli bir değerdir. Aşk varlığın varoluşunun en önemli unsurlarının başında gelmektedir. İyi, güzel ve gerçekten uygun olanı bulup istemekten başka bir şey değildir. Aşk varlığın kendi sınırlarını aşarak kemal mertebesine ulaşmasını sağlayan mükemmellik fikrine işaret etmektedir. Fikri ve ahlaki mükemmelliğin tamamlayıcısı olarak aşk, varlığın varlık olma sebebidir.

KAYNAKÇA

- ALTINTAŞ, H.(1998) İbn Sînâ Metafizigi, A.Ü.İ.F. yay. Ank. Üniv. Bas. Ankara.
 AYDIN, M. S.(1994) Din Felsefesi, 4. Baskı, Selçuk yay. Ankara.
 BAYRAKTAR, M.(1997)İslâm Felsefesine Giriş, T.D.V. yay./225, Ankara.
 CEVİZCİ, A.(2010) Paradigma Felsefe Sözlüğü, Paradigma Yayıncılık, 7.Baskı, İstanbul.
 ÇUBUKÇU, İ. Â.(1997) İslâm Düşünürleri, A.Ü.İ.F. yay./137, Ank. Üniv. Bas. Ankara.
 DE BOER, T.J. (1960)İslâm' da Felsefe Tarihi, Notlar ekleyerek Çev. Yaşar Kutluay, Balkanoğlu Matbaacılık Ltd. Şti., Ankara.
 İBN SİNÂ, (1953).Aşkın Mahiyeti Hakkında Risale, (Risale Fî Mahiyeti'l-Işk) neşreden ve Türkçeye çev. Ahmet Ateş, İst. Üniv. Ed. Fak. Yay. No: 55, İbrahim Horoz Basımevi, İstanbul.
 (2005).İşaretler Ve Tembihler,Çev:Ali Durusoy,Muhittin Macit,Ekrem Demirli, Litera Yayıncılık, İstanbul.

- _____ (2005) *Kitabü’ş-Şifa Metafizik II*, Çev: Ekrem Demirli, Ömer Türker, Litera Yayıncılık, İstanbul.
- KOMİSYON,(Tarihsiz) *Doğuştan Günümüze Büyük İslâm Tarihi, C.I-XIV*, Çağ yay. İstanbul.
- KUTLUER, İ.(2002) *İbn Sînâ Ontolojisinde Zorunlu Varlık*, İz yayıncılık, İstanbul.
- _____ (1991)“AŞK” maddesi, *Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*,C.4,ss.17-18.
- O’LEARY, De L.(1971)*İslâm Düşüncesi ve Tarihteki Yeri*, çev. Hüseyin Gazi Yurdaydın, Yaşar Kutluay, A.Ü.İ.F. yay., Ank. Ün. Bas. Ankara.
- SUNAR, C.(1967)*İslâm Felsefesi Dersleri*, A.Ü.İ.F. yay. Ank. Ün. Bas. Ankara.
- ULUDAĞ, S.(1991)“AŞK” maddesi,*Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*,C.4,ss.11-17.
- ÜLKEN, H. Z.(1995) *İslâm Düşüncesi*, 2.Baskı, Ülken yay. İstanbul.
- _____ (1968). *Varlık ve Oluş*, A.Ü.İ.F. yay. Ank. Ün. Bas. Ankara.
- TAYLAN, N.(1985) *Anahatlarıyla İslâm Felsefesi Kaynakları-Temsilcileri-Tesirleri*, 2.Baskı, Ensar Neşr. İstanbul.
- WATT, N. M.(1968) *İslâm Felsefesi ve Kelâmı*, Çev. Süleyman Ateş, A.Ü.İ.F. yay. Ank. Ün. Bas. Ankara.